
Programy i realizacje prac konserwatorskich - seminarium w Krakowie

Ochrona Zabytków 34/1-2 (132-133), 115-116

1981

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

poszczególnych obiektów lub zespołów architektonicznych. Postuluje się dokonanie analizy dotychczasowych wyników pracy „biura wiodącego” w zakresie rewaloryzacji i wyciągnięcie wniosków organizacyjnych uwzględniających propozycje środowisk twórczych i naukowych.

6. Należy przedstawić do oceny środowiskom konserwatorsko-urbanistycznym model postępowania przy projektowaniu i realizacji prac rewaloryzacyjnych. Powinien on znaleźć ostateczny wyraz w przepisach wykonawczych i zarządzeniach zarówno Ministerstwa Kultury i Sztuki, jak i Ministerstwa Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska.

7. Prace nad rewaloryzacją miast wymagają kadry wysoko kwalifikowanych specjalistów: urbanistów, architektów, historyków urbanistyki, konserwatorów zabytków. Wobec szczupłości tej kadry niezbędne jest uruchomienie systemu szkolenia, m.in. studiów podyplomowych rewaloryzacji miast.

8. Konieczna jest zmiana systemu ekonomicznego PP PKZ preferującego zyski ekonomiczne. System wykonawstwa prac konserwatorskich winien być podporządkowany celom i zadaniom merytorycznym i preferować wysoką jakość prac konserwatorskich.

9. Należy powiększyć możliwości wykonawcze PP PKZ we wszystkich dziedzinach, a głównie przez rozbudowę baz technicznych (m.in. sprzęt i środki transportu) i włączenie przedsiębiorstwa do centralnego rozdzielnika materiałów budowlanych.

10. W celu rozszerzenia możliwości wykonawstwa konserwatorskiego, zwłaszcza w zakresie prac drobnych i zabezpieczających przy zabytkach architektury i budownictwa, konieczne jest:

a) rozwijanie potencjału wykonawstwa konserwatorskiego (remontowego) poza PP PKZ;

b) sformułowanie podstaw prawnych do tworzenia spółdzielni konserwatorsko-budowlanych i gospodarstw pomocniczych;

c) zniesienie, wzorem lat ubiegłych, limi-

tów na dostawy ze strony jednostek gospodarki nieuspołecznionej w odniesieniu do prac i dostaw materiałowych na rzecz ochrony dóbr kultury;

d) podjęcie działań w celu rekonstrukcji produkcji tradycyjnych materiałów budowlanych.

11. W systemie ochrony zabytków w Polsce niedostateczna jest odpowiedzialność użytkowników i właścicieli zabytków za powierzone im dobra. Dotyczy to w równej mierze osób prywatnych, jak też instytucji państwowych i społecznych. Jest to źródłem wielkich, niemożliwych do przeliczeń w pełni, strat także materialnych. Mimo upływu 18 lat od wejścia w życie *Ustawy o ochronie dóbr kultury i o muzeach*, poza ogólnym stwierdzeniem w niej zawartym, brak jest przepisów wykonawczych precyzujących odpowiedzialność w tym zakresie i formy egzekwowania tej odpowiedzialności. Wynika stąd konieczność:

a) dokonania przez NIK na wybranych odcinkach kontroli pod kątem określenia strat ekonomicznych w materialnej substancji budowlanej zabytków, wynikłych z zaniechania działań stanowiących obowiązek użytkowników i właścicieli zabytków z tytułu przepisów *Ustawy o ochronie dóbr kultury i o muzeach* oraz prawa budowlanego;

b) opracowania przez Ministerstwo Kultury i Sztuki we współpracy z Ministerstwem Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska, Ministerstwem Rolnictwa oraz Prokuraturą Generalną przepisów porządkujących stan prawny;

c) zapewnienia właścicielom i użytkownikom zabytków odpowiednich kredytów na ich utrzymanie oraz uruchomienia mechanizmów prawnych.

12. Niezbędne jest doprowadzenie ewidencji zabytków do stanu odpowiadającego potrzebom działalności konserwatorskiej.

13. Istnieje konieczność opracowania programu ujednoczenia i rozwoju informacji konserwatorskiej.

14. Działalność wydawnicza powinna być rozwinęta stosownie do potrzeb środowiska i społeczeństwa.

15. W związku z tym, że problemy muzealnictwa nie były szerzej omawiane na konferencji, wydaje się potrzebne zwołanie w najbliższym czasie narady w celu omówienia i przedyskutowania aktualnych potrzeb polskiego muzealnictwa. W trybie pilnym należy bowiem ustalić stan wszystkich muzealiów zgromadzonych w muzeach w Polsce, warunki ich przechowywania oraz istniejące potrzeby konserwatorskie. Równoległe z ustaleniami dotyczącymi stanu muzealiów należy przeprowadzić analizę dotychczasowego funkcjonowania muzealnych pracowników konserwatorskich, ich potrzeb oraz zatrudnionej w tych pracowniach kadry konserwatorskiej.

16. Konieczne jest możliwie szybkie rozwiązanie problemu niedostatecznego dozoru w muzeach i obiektach z wyposażeniem zabytkowym. Proponuje się, aby Ministerstwo Kultury i Sztuki przy udziale funduszy PZU sprowadzało uruchomienie stałej i odpowiadającej potrzebom produkcji urządzeń alarmowych. Należy także dążyć do stworzenia jednostki produkującej specjalistyczny sprzęt magazynowy i ekspozycyjny dla muzeów.

17. Dla muzeów typu skansenowskiego należy opracować ujednoczone przepisy uwzględniające specyfikę ich działania, oparte na doświadczeniach tych muzeów.

18. Społeczną opiekę nad zabytkami należy rozwijać z uwzględnieniem następujących zasadniczych kierunków działania:

a) przygotować na szczeblu centralnym i w województwach problemowe plany zjednoczenia wysiłków wszystkich organizacji społecznych zajmujących się ochroną zabytków;

b) zadania edukacji historycznej potraktować jako zasadnicze działanie organizacji społecznych ze szczególnym podkreśleniem edukacji młodzieży.

19. Dokonać oceny działalności polskich sekcji międzynarodowych organizacji zajmujących się ochroną dóbr kultury pod kątem wykorzystania doświadczeń zagranicznych w kraju i prezentacji polskiego dorobku na forum międzynarodowym.

Lech Krzyżanowski

PROGRAMY I REALIZACJE PRAC KONSERWATORSKICH — SEMINARIUM W KRAKOWIE

Seminarium zorganizowane zostało w dniu 25 listopada 1980 r. w Krakowie przez Zarząd i Oddział PP Pracownie Konserwacji Zabytków. Zgromadziło kilkudziesięciu kierowników wszystkich pracowni konserwacji dzieł sztuki PKZ, przedstawicieli uczelni konserwatorskich, Sekcji Konserwacji Związku Polskich Artystów Plastyków.

Przedstawiono referaty:

Joanna Prosnakowa, *Programy konserwatorskie w teorii i praktyce*;

Konstanty Polit, *Gotycka polichromia ścienna w domu przy ulicy Mikołajskiej 2 w Krakowie*, sprawozdanie z realizacji programu;

Jadwiga Styrna, *Tryptyk z Bodzentyna — program i realizacja prac konserwatorskich*;

Danuta Budziłło-Skowron, *Program jako osobna, pierwsza faza prac konserwatorskich — na przykładzie malowideł ściennych J. K. Krakera w kościele klasztornym w miejscowości Jasov na Słowacji*.

Referaty, zilustrowane przezroczami, uzupełniło zapoznanie się z pracami w domu przy ul. Mikołajskiej 2, tryptykiem z Bodzentyna oraz kompletną dokumentacją zabiegów konserwatorskich. Wiele interesujących informacji wnoszą też komentarze autorskie. W godzinach popołudniowych odbyła się dyskusja.

Przygotowanie programów konserwatorskich zawsze budziło i nadal budzi duże zainteresowanie wszystkich uczestników prac konserwatorskich. W miarę rozwoju współpracy interdyscyplinarnej, szczególnie przy szerzej zakrojonych pracach, zagadnienie to znacznie się komplikuje. Nie we wszystkich bowiem wypadkach konserwatorzy potrafia postawić właściwe pytania specjalistom innych dziedzin, których udział jest nieodzowny. Nie zawsze badania chemiczne, fizyczne, ikonograficzne czy też mikrobiologiczne lub ekspertyzy układów wilgotnościowych budynku dają

wystarczająco jasne przesłanki do podejmowania trafnych decyzji. Dodać należy i to, że niejednokrotnie prace konserwatorsko-budowlane, towarzyszące np. pracom przy malowidłach ściennych, wpływają w dużym stopniu na efekty konserwacji. Przykładem może być wyjątkowo skomplikowana konserwacja malarstwa ściennego w domu przy ul. Mikołajskiej 2 w Krakowie. Dopiero rozebranie podłogi pozwoliło odkryć fragmenty piętnastowiecznych malowideł ukrytych powyżej pach sklepiennych. Zmiana koncepcji funkcjonalnej dużej sali i rozbiórka owych, zresztą mało cennych, sklepiń miały służyć ekspozycji malowideł, ułatwić konserwację. Już w końcowej fazie jej trwania okazało się, że sklepienie, które zasłaniało malowidło, pełniło funkcję płaszczyzny odprowadzającej wodę podciąganą przez mury. Gdy go zabrakło — woda skrapla się w strefie malowideł, powodując wiele pod-

stawowych komplikacji (m.in. zasolenia). Podjęto działania zmierzające do wyeliminowania tego zjawiska i można mieć nadzieję, że efekty zabiegów konserwatorskich zatrzymają proces destrukcji. Ten kliniczny niejako przykład ukazał, jak nieodzowną jest współpraca interdyscyplinarna we wszelkich poczynaniach konserwatorskich.

Znaczną uwagę w dyskusji zwrócono na konieczność opracowywania otwartych programów konserwatorskich, częściej ich weryfikacji w gronie kompetentnych fachowców. Za wzorowy przykład uznano realizację prac w Jasowie. Wyłoniły się

w trakcie dyskusji także i ostrzeżenia przed nadmiernym rozbudowywaniem programów, które w skrajnych wypadkach zdają się być w większym stopniu podbudowaniem kosztorysu prac aniżeli realnych potrzeb. Szczególnie podkreślano konieczność udziału w komisjach także i konserwatorów spoza organizacji PKZ, co jest realizowane z dobrym skutkiem w całym przedsiębiorstwie. Zwrócono uwagę na potrzebę ściślejszego powiązania działań konserwatorskich ze studiami i dyskusją historyków sztuki i to nie tylko w fazie odczytywania programu ikonograficznego, datowania czy poszukiwań analogii, ale

i w trakcie podejmowania decyzji natury estetycznej. Szczególnie ważny dla obrad charakter miały wystąpienia Władysława Zalewskiego (ASP Kraków) i Joanny Prosnakowej (Zarząd PP PKZ). Zarówno referaty, jak i dyskusja wykazały potrzebę przygotowywania szerokich programów jeszcze przed przystąpieniem do konkretnych działań, nieodzowność prezentowania ich kompetentnemu gronu przed, w czasie i po konserwacji — w trakcie komisyjnego odbioru prac. Następne, przewidziane programem Zarządu PP PKZ seminaria będą służyły temu celowi.

l. k.